

УДК 378.147

Є. Ш. МАРАКЛИ

здобувач

Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті узагальнено різні підходи науковців, зазначено, що генетичну основу іноземної мовної особистості становлять національно-культурні традиції, мовна свідомість і самосвідомість, соціальні, соціолінгвістичні, психологічні характеристики мовного колективу, національний характер. Особливостями підготовки майбутніх учителів іноземних мов є єдність теоретичної й практичної підготовки, навчальної та науково-дослідної діяльності студентів і викладачів, що загалом забезпечує багатоаспектну готовність педагога до професійної діяльності. Наголошено, що проблема формування ціннісних орієнтацій, компетенцій учнів зумовлює посилення акценту на компетентнісно-орієнтованій підготовці майбутніх учителів іноземних мов. Учитель іноземної мови повинен уміти проектувати, конструювати, моделювати та проводити уроки й виховні заняття, тобто бути професійно компетентним.

Ключові слова: підготовка, готовність, майбутній учитель, учень, педагогічний університет, іноземна мова.

На сучасному етапі всі рівні української системи освіти продовжують реалізовувати розпочаті в кінці ХХ ст. процеси реформування. Кожен з перехідних етапів у галузі освіти відбивається в прийнятті та набутті чинності новими державними освітніми стандартами, які спрямовані на підготовку майбутніх педагогів.

Аналіз наукової літератури свідчить, що зазначена проблема досить широко висвітлена в працях учених. Так, теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх учителів (О. Абдулліна, І. Богданова, В. Бутенко, В. Гриньова, О. Дубасенюк, К. Дурай-Новакова, В. Євдокимов, В. Лозова, О. Пехота, О. Попова, І. Прокопенко, В. Семиченко, С. Сисоєва, В. Слассьонін, Н. Ткачова, А. Троцько, Н. Хмель, Н. Шиян та ін.), різні аспекти організації навчання майбутніх учителів іноземних мов висвітлені в працях учених (М. Антюшина, Е. Кавнатська, Т. Мацуєва, В. Молчановський, Н. Тучина та ін.).

Як бачимо, дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів іноземних мов тривають давно, але, на нашу думку, недостатньо розкритими є особливості підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Мета статті – визначити особливості підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

В умовах глобалізації сучасних освітніх процесів розвивається нова концепція педагогічної освіти, зокрема, підготовки вчителя іноземної мови, підвищення кваліфікації викладачів іноземної мови, зокрема в педагогічному ВНЗ. Викладачеві належить провідна роль у формуванні й розвит-

ку в кожній особистості професійних знань, активної життєвої позиції, громадянськості.

Крім того, що викладач-майстер повинен добре володіти мовою, яку він викладає, йому необхідно також орієнтуватися в різноманітності педагогічних технологій, мати свою думку та вміти обґрунтовувати її, правильно оцінювати свої можливості, уміти передати свої знання учням. У цьому розумінні питання професійно-педагогічного розвитку викладача потребує особливої уваги.

Є дві головні складові вчителя – майстерність та особистість. Якщо вчитель не буде ними володіти, нам не вдасться зробити освіту потужним чинником соціального, економічного й духовного розвитку суспільства, його інтелектуального відродження [5]. Система професійної підготовки вчителя має бути професійно спрямованою, тобто потрібно готувати вчителя іноземних мов, а не фахівця з іноземних мов. Стрижнем, системотвірним чинником професійної підготовки вчителя є його методична майстерність, заснована на педагогічних та психологічних знаннях і вміннях та підкріплена іншими дисциплінами, що мають обов'язково професійну спрямованість. Система професійної підготовки має бути спрямована на підготовку вчителя-дослідника, для якого головна його пристрасть – культ пізнання.

Система професійної підготовки вчителя повинна бути функціональною, тобто моделювати зміст і структуру вчительської діяльності. Основу цієї діяльності становлять вісім видів умінь: проєктувальні (уміння спланувати будь-який вид роботи); адаптаційні (уміння застосувати свій план у конкретних навчальних умовах); організаційні (уміння організувати будь-який вид роботи); мотиваційні (уміння мотивувати учнів до навчальної діяльності); комунікативні (уміння спілкуватися на уроці й поза ним); уміння контролю та самоконтролю; пізнавальні (уміння вести дослідницьку діяльність); допоміжні (уміння співати, грати на інструменті, малювати тощо).

Саме ці вміння в сукупності становлять основу, стрижень професійної культури. Процес навчання значною мірою є моделювання вчительської діяльності в навчальних завданнях з метою розвитку зазначених умінь.

Система професійної підготовки має бути спрямована на формування особистості вчителя та сприяти фундаменталізації освіти. Це провідне завдання педагогічного ВНЗ. Тільки особистість здатна формувати особистість. Отже, особистісний підхід визначає гуманізацію відносин. Сучасна система професійної підготовки вчителя повинна прагнути до інтегративності, дати студенту можливість індивідуальної самореалізації, переконати його в соціальній значущості предмета, який він викладає.

Учитель іноземної мови має добре володіти основами світової та української культури в найширшому значенні цього слова. Є. Пасів у 90-х рр., аналізуючи проблему розвитку підготовки вчителя іноземної мови в умовах міжкультурної взаємодії, відзначає, що доцільно здійснювати підготовку вчителя “іншомовної культури”, тим самим замінивши поняття

“вчитель іноземної мови” [6]. При цьому він і ряд інших авторів, у тому числі І. Лернер, вважають, що “головна мета навчання і виховання полягає в передачі молодому поколінню накопиченої людської культури” [5]. Як цілі міжкультурного виховання вчені називають: здатність до сприйняття відмінностей культур і різноманіття культур, здатність до критики культур та розвиток нових життєвих можливостей, допомогу при розбіжності з конфліктами, які існують, на основі ієрархічної відносини культурних груп один з одним у полікультурному суспільстві.

Система професійної підготовки вчителя повинна забезпечити високий рівень практичного володіння мовою. Рівень мовної підготовки повинен надавати змогу вчителю моделювати навчальне іншомовне мовне середовище, проводити уроки мовою, що вивчається. Мова вчителя повинна бути автентичною, нормативною, виразною й слугувати зразком для учнів. Крім того, учитель повинен уміти адаптувати свій іншомовний досвід до рівня мовних можливостей і загального розвитку учнів. Він повинен володіти певним набором висловів класного вжитку, які допоможуть йому правильно будувати процес взаємодії з дітьми на уроці.

Для природної комунікації іноземною мовою дуже важливо встановити правильний темп мовлення. Існуюча думка, що учні краще розуміють уповільнений темп, є глибоко помилковою. Він порушує ритміко-інтонаційний малюнок фрази й тим самим ускладнює сприйняття та осмислення іншомовного матеріалу. Темп мовлення повинен відповідати темпераменту вчителя й бути нормальним. Нормальним вважають такий темп мовлення, який не видається дивним для носія мови.

Учитель іноземної мови не може викладати без постійного самовдосконалення в мові, без самоосвіти. Англійська мова – не застигле явище, вона постійно змінюється. Удосконалення знання мови й технологій його викладання – запорука успішної роботи вчителя. Давно минули ті часи, коли комп’ютер був для багатьох тільки мрією. Зараз це незамінний помічник і в житті, і в бізнесі. Сфера застосування досить широка – від ігор до використання відеозв’язку з будь-яким кінцем земної кулі за допомогою глобальної мережевої системи Інтернет. Як допоміжні засоби навчання іноземної мови комп’ютерні програми мають свої переваги. Вони надають змогу здійснювати індивідуальний підхід до учнів: комп’ютери займаються з кожним стільки, скільки потрібно. Мультимедійні засоби надають змогу вчителю коригувати навчальні плани, виходячи з інтересів і можливостей окремих учнів. Чим багатший і різноманітніший банк навчальних програм, тим більше можна провести цікавих уроків із застосуванням комп’ютера. Проблема в тому, щоб з достатку навчальних програм вибрати найцікавіші й пізнавальні.

Сучасний учитель іноземної мови повинен володіти не тільки наукою навчання та виховання учнів, а й мистецтвом спілкування з ними. Він повинен бути справедливим до них. Здатність учителя організувати педагогічне спілкування з учнями багато в чому визначає ефективність на-

вчального процесу з іноземної мови. Урок іноземної мови потрібно розглядати як складний акт спілкування. На кожному етапі уроку дії вчителя й учнів мають бути узгодженими. Учні повинні усвідомлювати потребу в одержанні іншомовних знань, навичок і вмінь. Якщо дії вчителя на початку уроку будуть спрямовані на вираження радості від зустрічі з учнями, від майбутнього спілкування з ними, то вони будуть мотивувати і стимулювати всю подальшу мовленнєву діяльність учнів.

На думку академіка І. Зязюна, “можна бути професійно компетентним педагогом, тобто вільно орієнтуватися в предметній сфері, системно сприймати і діяти в педагогічній діяльності, мати особистісно-гуманітарну орієнтацію, вміти узагальнювати і передавати свій досвід іншим колегам, бути здатним до рефлексії, володіти сучасними педагогічними технологіями, але при цьому не бути майстром, а залишатися добротним ремісником” [2; 3]. Саме тому вчений І. Колесніков зазначає: “Щоб бути майстром, необхідно володіти особистісною професійною неповторністю й унікальністю, своїм стилем діяльності, концептуальністю професійного мислення” [4, с. 7–9].

Педагогічний досвід показує, що за наявності доброї професійної підготовленості, педагогічної компетентності, розвинутих особистісних властивостей кожен учитель або викладач може досягнути позитивних результатів у навчанні, вихованні, емоційно-вольовому загартуванні учнів. У цьому контексті доречно навести висловлювання Ш. Амонашвілі: “Не бог народжує педагога-майстра. Учителем не народжуються, а стають. Майстерність учителя можна опанувати” [1, с. 32]. Відомий учений так виокремлює основні риси педагогічної майстерності: “Бути майстром педагогічної справи – це означає мати вихідну позицію, ... яка є особистісно-гуманною... це яскрава особистість, мудра, чуйна, доброзичлива і принципова людина... це першодослідник теоретичних рекомендацій, який може їх переконливо довести або спростувати... Його творчість може збагатити педагогічну науку та практику новими висновками, дати початок новим ідеям і підходам” [1, с. 103].

Вчителю необхідно постійно вчитися, вчитися один у одного. І кращою спонукою для цього має стати взаємообмін професійним досвідом, взаємонавчання, взаємодосконалення своєї виховної та викладацької діяльності. За твердженням В. Сухомлинського, “стає майстром педагогічної праці швидше за все той, хто відчув у собі дослідника” [7], іншими словами, став на позицію “посередника” між педагогічною наукою й практикою.

Таким чином, професійна майстерність завжди є результатом досить тривалої праці вчителя, але праці осмисленої, наповненої глибокими роздумами над різними проблемами своєї професійної діяльності. Майстерність приходить з роками або не приходить зовсім. У сьогоденному контексті професійна майстерність означає, насамперед, уміння швидко та якісно вирішувати освітньо-виховні завдання, а якщо бути точнішим, то сьогодні активно впроваджують у практичну педагогіку технологічну па-

радигму розвитку професіоналізму, що означає здатність учителя точно ставити освітньо-виховні завдання та логічно, послідовно, оптимально вирішувати їх.

Висновки. Отже, специфіка професійної діяльності вчителя іноземних мов нової формації полягає в тому, що він зобов'язаний вирішувати не тільки цілий спектр професійно-освітніх, культурно-просвітницьких, дослідних і проектних завдань, закладених у чинних стандартах. Він також має бути “медіатором культур”, тобто бути “мовною особистістю, яка пізнала за допомогою вивчення мов як особливості різних культур, так і особливості їх (культур) взаємодії”. Готовність педагога до ефективної побудови процесу навчання іноземної мови, до формування в учнів адекватної сучасної ситуації картини світу має ґрунтуватися на принципах інтеграції його особистості в світову й національну культуру, тобто на здатності до міжкультурного спілкування з урахуванням набутих якостей медіатора культур і національних особливостей мовної поведінки.

Ці завдання вказують на потребу звернути особливу увагу на мовні засоби всіх рівнів мови, які сприяють не тільки повноцінному створенню рис вторинної мовної особистості бакалавра педагогічної освіти за профілем “Іноземна мова”, а й забезпечують високий професійний рівень викладання, оскільки вчитель іноземної мови є еталоном і зразком в осягненні основ нерідної мови.

Список використаної літератури

1. Амонашвили Ш. А. Психологическая основа педагогического сотрудничества : книга для учителя / Ш. А. Амонашвили. – Киев : Образование, 1991. – 132 с.
2. Зязюн І. А. Естетичні регулятиви педагогічної майстерності / І. А. Зязюн // Мат. міжнар. наук.-практ. конф. 23–24 травня 2006 р. – Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2006. – С. 8.
3. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність : підруч. для вищих навч. закл. / І. А. Зязюн. – Київ : Вища школа, 1997. – С. 35, 79–80.
4. Колесников И. А. О феномене педагогического мастерства : учебник для высш. учеб. завед. / И. А. Колесников. – Санкт-Петербург, 1996. – С. 7–9.
5. Лернер И. Я. Дидактическая система методов обучения / И. Я. Лернер. – Москва : Знание, 1976. – С. 23.
6. Пасів Є. І. Вчитель іноземної мови. Майстерність і особистість / Є. І. Пасів, В. П. Кузовлєв, В. Б. Царькова. – Київ : Освіта, 1993. – 159 с.
7. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю. Вибр. твори у 5 томах / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1976. – Т. 2. – С. 419–655.

Стаття надійшла до редакції 08.09.2016.

Мараклы Э. Ш. Особенности подготовки будущих учителей иностранных языков

В статье обобщены различные подходы ученых. Отмечено, что генетическую основу иностранной языковой личности составляют национально-культурные традиции, языковое сознание и самосознание, социальные, социолингвистические, психологические характеристики языкового коллектива, национальный характер. Особенностями подготовки будущих учителей иностранных языков является единство теоретической и практической подготовки, учебной и научно-исследовательской деятельности студентов и преподавателей, что в целом обеспечивает многоаспектную готовность

педагога к профессиональной деятельности. Отмечено, что проблема формирования ценностных ориентаций, компетенций учащихся приводит к усилению акцента на компетентно-ориентированную подготовку будущих учителей иностранных языков. Учитель иностранного языка должен уметь проектировать, конструировать, моделировать и проводить уроки и воспитательные занятия, то есть быть профессионально компетентным.

Ключевые слова: подготовка, готовность, будущий учитель, ученик, педагогический университет, иностранный язык.

Marakly E. Peculiarities of the Training of Rising Foreign Language Teachers

The author, while summarizing various approaches of scholars, points out that the genetic basis of a foreign language persona is formed by national and cultural traditions, linguistic consciousness and self-consciousness, the social, sociolinguistic and psychological characteristics of the speech community and the national character. The peculiarities of the training of rising foreign language teachers include the unity of theoretical and practical training, the learning and research activities of students and teachers, which ensures the teacher's multi-level readiness for professional activities on the whole.

The basis of the training of a language scholar and the scholar's formation as a linguistic persona in a classical university is formed by the paradigm of concrete science. Furthermore, the prerogative of the classical university is to train a language and literature specialist who, knowing the basics of the study of language and literature, projects its paradigm on the student, showing the beauty of language and literature, rousing interest, enthralling with the subject of language or literature, implementing problem study, forming the national and linguistic personae of young citizens. The author has noted that the problem of forming the value orientations and competences of students results in greater emphasis on competence-oriented training of rising foreign language teachers. The formation of the readiness of rising foreign language teachers is stimulated by a good command of new training technologies, methods of formation of independent work skills, development of interest in and motivation for training, creative abilities and logical thinking among students, creation of an atmosphere of productive and educational cooperation; ensuring the logical sequence of material presentation and interdisciplinary connections to other school and college courses.

A foreign language teacher should be able to design, construct, model and give lessons and awareness-raising classes, including those with elements of information and computer technologies, different in the training levels and psychological and educational constitution of students, use methods of objective knowledge testing and have a command of the methods of conducting scholarly educational research, i. e. be professionally competent.

Key words: training, readiness, rising teacher, student, teaching university, foreign language.